

№ 46.

Warszawa, d. 15 listopada 1924 r.

№ 46.

REDAKCJA i ADMINISTRACJA: Warszawa, Chmielna 2 m. 6, tel. 114-26. Adres telegr.: „Metalowcy — Warszawa“.

Prenumerata wynosi wraz z przesyłką w kraju: Złp. 4 kwartalnie. Nr. pojedynczy gr. 40.
Członkowie Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych otrzymują „PRZEMYSŁ METALOWY“ bezpłatnie.

**SZWEDZKIE
ŁOŻYSKA
KULKOWE**

SKF

**Warszawa
Kopernika 13
Telefon 12-14**

339

TOW. AKC. HUTA BAILDONA KATOWICE-DĄB.

PRODUKUJE MIĘDZY INNEMI JAKO
SPECJALNOŚĆ

**ODLEWY
ELEKTRO-STALOWE,**

Odnaczające się **czystością**, nadzwyczajną **ściślnością** i skutkiem tego większą **pewnością** w użyciu.

Szczegółowe oferty na zasadzie załączonych do zapytań rysunków składają jeneralni przedstawiciele Huty Baildona

**ZJEDNOCZENI POLSCY PRZEMYSŁOWCY METALOWI
WARSZAWA, CHMIELNA 2. Tel. 211-15.**

**NADZWYCZAJNE WALNE ZGROMADZENIE
CZŁONKÓW POLSKIEGO ZWIĄZKU PRZEMYSŁOWCÓW METALOWYCH.**

W poniedziałek d. 1 grudnia 1924 r. o godzinie 18-ej w lokalu Centralnego Związku Polskiego Przemysłu, Górnictwa, Handlu i Finansów w Warszawie, Chmielna 2. m. 8, odbędzie się w myśl uchwały Rady z dnia 10/XI.1924 r. Nadzwyczajne Walne Zgromadzenie Członków Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych z następującym porządkiem dziennym:

1. Otwarcie Zgromadzenia przez Prezesa Rady.
2. Wybór przewodniczącego, sekretarza i skrutatorów.

3. Zatwierdzenie protokołu Zwyczajnego Walnego Zgromadzenia z dnia 21/VI.1924.

4. Projekt zmian niektórych §§ Statutu Związku.

5. Stan finansowy Związku i budżet na r. 1925.

6. Nedomagania obecne przemysłu metalowego i środki zaradcze.

7. Sprawy bieżące.

8. Wnioski członków.

O ile Zgromadzenie Walne nie dojdzie do skutku z powodu nieobecności liczby członków z dostateczną ilością głosów, następnie Zgromadzenie Walne, na podstawie art. 35 Statutu, odbędzie się w środę dn. 10 grudnia 1923 r. o godzinie 20 w tymże lokalu i z tymże porządkiem dziennym i będzie prawomocne bez względu na liczbę członków obecnych.

ZE SPRAW CELNYCH.

Dnia 30 października r. b. odbyło się w ministerstwie przemysłu i handlu pod przewodnictwem prof. St. J. Okolskiego posiedzenie podkomisji, wyłonionej przez Komitet Celny do rozpatrzenia wniosku, dotyczącego ulg celnych na silniki Diesel'a. W skład podkomisji weszli przedstawiciele właściwych ministerstw, reprezentanci zakładów przemysłowych, budujących silniki, oraz przedstawiciele związków przemysłowych (Polsk. Zw. Przem. Metal., Przemysłu Naftowego, Elektrowni, Młynarzy i t. d.). Z dyskusji wyjaśniło się, że silniki Diesel'a budowane są przez Stocznię Gdańską, Tow. Akc. „Ursus“ i Sp. Akc. Budowy i Eksploatacji silników spalinowych syst. prof. dr. Ebermana, w granicach od 20 KM do 600 KM.

Wobec zastrzeżeń, czynionych przez przedstawicieli przemysłu naftowego, że do łokowania i wiercenia muszą być stosowane silniki o specjalnych własnościach konstrukcyjnych, wywołanych rodzajem pracy, podkomisja uwzględniła, jako przejściowe zarządzenie, ulgi celne na silniki do celów specjalnych. Opinia ta powzięta jest jako przejściowa wobec nieu-

kończenia prac przez podkomisję rzeczoznawców, wyłonioną przez Komitet Celny na posiedzeniu w dniu 23 września r. b., której zadaniem miało być zbadanie pracy silników Diesela w Zagłębiu Naftowym i ustalenie ich specyficznych własności.

Wobec tego, że do mocy 20 KM oraz powyżej 600 KM silniki nie są jeszcze obecnie budowane, jakoteż wzięwszy pod uwagę, że w granicach 20—600 KM produkcja krajowa wymienionych wyżej wytwórni może pokryć zapotrzebowanie kraju, podkomisja przyjęła wniosek, dotyczący ulg celnych na silniki Diesela treści następującej:

„Z 10% cła ulgowego korzystają silniki Diesela:

a) wszelkie o mocy do 20 KM i powyżej 600 KM,

b) do celów specjalnych, o mocy w granicach 20—600 KM włącznie, w kraju niebudowane—wszystko za pozwoleniem ministerstwa skarbu.

Od patentów będą żądane ściśle daty, charakteryzujące silnik, jak średnica cylindra, skok, ilość obrotów, waga koła zamachowego, waga silnika, do jakiego celu silnik ma służyć, celem sprawdzenia deklarowanej mocy silnika i uniemożliwienia wykorzystania ulgi celnej dla silników normalnych powyżej 20 KM“.

Inż. Ig. Gr.

Z ŻAŁOBNEJ KARTY.

Przemysł metalowy polski poniósł w ostatnich dniach ciężkie straty w osobach wybitnych kierowników i właścicieli zakładów przemysłowych. Dnia 21 października r. b. zmarł ś. p. LUDWIK JÓZEFOWICZ, inżynier-technolog, człowiek dużej wiedzy i wielkiej pracy, były wice-dyrektor zakładów Putiłowskich w Petersburgu,—były wice-dyrektor praskiej fabryki Zakładów Amunicyjnych „Pocisk“. Dnia 9 listopada r. b. zmarł ś. p. JOZEF STRASBURGER, inżynier-chemik, doktor chemii, współwłaściciel i dyrektor fabryki wyrobów platerowanych „Bracia Heneberg“. Ś. p. inż. dr. Józef Strasburger był współzałożycielem Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych i do końca życia sprawował mandat członka Rady Związku i członka Zarządu Oddziału Warszawskiego P. Z. P. M. Dnia 27 października r. b. zmarł ś. p. ADOLF GUSTAW JOHN, wybitny przemysłowiec, współzałożyciel i prezes zarządu Tow. Akc. J. John w Łodzi.

Działalności przemysłowej ś. p. Józefa Strasburgera i ś. p. A. G. Johna, poświęcimy osobne wspomnienia po zebraniu niezbędnych materiałów.

STAN PRZEMYSŁU METALOWEGO W PAŹDZIERNIKU 1924 ROKU.

W fabrykach budowy parowozów i wagonów sytuacja jest zła i nie daje żadnej nadziei na poprawę. Nadmiar wystąpienia robotników o podwyżki płacy, a nawet częściowe strajki z tego powodu robotników w poszczególnych działach budzą obawy, że nawet niedostateczne dotychczasowe zatrudnienie może ulec zmniejszeniu.

W fabrykacji motorów spalinowych daje się zauważyć nieznaczne ożywienie, któremu towarzyszą jednak wysokie wymagania kredytowe ze strony klientów. Jedna z fabryk tego działu powiększyła pracę z 4-ch na 5 dni w tygodniu, w drugiej zaś robotnicy, chcąc wyzyskać okoliczność, iż fabryka otrzymała zamówienie, zażądali 25% podwyżki i poparli swe żądania strajkiem. Po dwutygodniowej przerwie w pracy fabryka zo-

stała uruchomiona na dawnych warunkach. W dziale maszyn parowych zamówień jest mało. W fabrykach motorów elektrycznych brak zamówień. Na składach jest dużo motorów zagranicznych, które sprzedają się na duże kredyty.

W fabrykach przewodników elektrycznych zapotrzebowanie nieco się zwiększyło. Fabryki budowy kotłów parowych i urządzeń dla cukrowni pracują jeszcze cały tydzień, zamówienia nowe wpływają atoli bardzo słabo; naogół ruch jest mniejszy od średniego. Przyczynia się do tego konkurencja zagraniczna, która walczy długoterminowymi kredytami, dochodzącymi do kilku lat. Brak nowych zamówień wywołuje obawę, że w czasie zimowych miesięcy może nastąpić przerwa w pracy.

W dziale budowy obrabiarek do drzewa jest duży zastój, praca trwa 4 dni w tygodniu przy zmniejszonej liczbie robotników; pomimo to robotnicy domagają się podwyżek i z tego powodu jedna z dużych fabryk miała nawet kilkudniową przerwę w pracy.

Fabryki budowy obrabiarek do metali oraz fabryki maszyn pracują niepełną ilość dni w tygodniu skutkiem braku zamówień.

W fabrykach maszyn rolniczych po pewnym ożywieniu, które dotyczyło maszyn i narzędzi sezonowych, nastąpiło ponowne zmniejszenie pracy, do czego w Oddziale Lubelskim znakomicie przyczynił się miesięczny strajk robotników na tle żądań o podwyżki i o zawarcie umowy na zasadzie automatycznego stosowania wskaźników drożyznianych. Znaczna część klientów fabryk tego oddziału, nie otrzymawszy w terminie zamówionych maszyn, cofnęła swoje zamówienia. Fabryki maszyn rolniczych, jako całkowicie sezonowe, powinny mieć możliwość przedłużenia pracy podczas sezonu powyżej 8-iu godzin dziennie, jak to jest np. w cukrowniach. Pracę na skład w sezonie martwym utrudnia w wysokim stopniu brak taniego kredytu.

W fabrykach wag, po okresie pewnego ożywienia, nastąpiło zmniejszenie zamówień, jest wszakże nadzieja, że do początku roku następnego nie zajdzie potrzeba redukcji pracy.

W fabrykach wyrobów emaljowanych blaszanych, po krótkotrwałym ożywieniu, znowu daje się zauważyć osłabienie konjunktury.

W odlewniach stan zamówień jest średni, praca jednak trwa przez cały tydzień. Rozpoczynają się wystąpienia robotników niewykwalifikowanych o podwyżki płac, głównie pod wpływem automatycznych zwyżek płacy, stosowanych w przedsiębiorstwach państwowych i komunalnych, które, gospodarując środkami podatkowymi, nie kępią się względami oszczędności.

W fabrykach odlewów budowlanych panuje duży zastój, zapotrzebowanie rynku jest o 15—20% mniejsze, niż w roku ubiegłym.

W fabrykach, wyrabiających lane naczynia kuchenne, po ożywionym ruchu nastąpiło zmniejszenie zapotrzebowania.

W dziale urządzeń zdrowotnych praca jest normalna, roboty jednak są tylko dla władz wojskowych. Wrazie żądań podwyżki płac przez robotników, roboty te musiałyby być zaniechane, gdyż są wzięte po cenach stałych i bardzo niskich.

W fabrykach wyrobów platerowanych, po nieznacznym ożywieniu, nastąpił znaczny zastój, fabryki pracują niepełny tydzień; tymczasem wszystkie dzielnice Polski są zalewane tańszymi wyrobami platerowanymi fabryk zagranicznych.

W fabrykach drutu i gwoździ po krótkiej poprawie we wrześniu obecnie odczuwa się coraz większy zastój, tak, że fabryki przechodzą na 3 dni pracy w tygodniu. Stan ten może trwać do marca roku następnego.

Fabryki konstrukcji żelaznych i budowy mostów znajdują się w ciężkiej sytuacji z powodu braku zamówień. Na rok następny perspektywy są jeszcze gorsze, gdyż budżety na odbudowę mostów są okrojone do minimum, pomimo tego, że Polska posiada bardzo wiele zniszczonych mostów.

W większych fabrykach okręgu łódzkiego stan zatrudnienia nie osiąga 50% normalnego, w mniejszych zaś fabrykach sytuacja jest jeszcze gorsza, wobec czego fabryki te zamykają się.

W fabrykach okręgu cieszyńskiego konjunktura wogóle jest bardzo słaba, głównie z powodu braku kapitału obrotowego, jak również wyczekującego stanowiska klienteli, wstrzymującej się od zamówień. Fabryki tego okręgu skarżą się, że kredyt w Banku Polskim jest niedostateczny w stosunku do ich obrotu. Poza to na brak zamówień wpływają głównie wygórowane koszty fabrykacji wskutek wielkiego obciążenia podatkami komunalnymi i socjalnymi; w szczególności te drugie, dając bardzo nikłe korzyści robotnikom, np. Kasy Chorych, czynią produkcję bardzo drogą. Fabryki tego okręgu stwierdzają, że niema widoków poprawy złego stanu wytwórczości, jeżeli długość dnia pracy nie będzie przystosowana do takiejże w sąsiednich krajach, stwarzających nam coraz większą konkurencję.

Fabryki okręgu wrocławskiego komunikują o pogorszeniu się stanu wytwórczości, co spowodowało redukcję ilości robotników i personelu fabrycznego. Jednakże robotnicy występują z żądaniami podwyżek o 50% niemożliwymi do zrealizowania. Wszystkie fabryki tego okręgu odczuwają duży brak taniego kredytu, gdyż kredyty z Banku Polskiego mogą zaspokoić nieznaczną część ich potrzeb.

PRZYJĘCIE NOWYCH CZŁONKÓW.

Na posiedzeniu Rady P. Z. P. M. dnia 16 listopada 1924 r. przyjęta została w poczet członków Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych firma „Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki — Spółka Akcyjna“. Fabryka w Pruszkowie, Zarząd w Warszawie, Marszałkowska 46.

„MASZYNY ROLNICZE“.

Wyszedł z druku z datą 8 listopada r. b. pierwszy numer miesięcznika „Maszyny Rolnicze“. Nowe czasopismo jest organem Grupy II Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych, obejmującej wszystkie wytwórnie maszyn i narzędzi rolniczych, zrzeszone w Związku. Pierwszy zeszyt „Maszyn Rolniczych“ zawiera artykuły wybitnych znawców przemysłu i techniki maszyn rolniczych i przedstawia się okazale. Liczne ogłoszenia firm zrzeszonych dopełniają zeszyt. Za wydawców podpisuje pismo inż. W. K. Wierzejski. Redaktorem jest inż. Kazimierz Pichelski. Komitet redakcyjny stanowią pp. inż. Waclaw Błażejowski, Maksymilian Lisowski, inż. Witold Kazimierz Wierzejski. Nowemu piśmie zawodowemu polskiemu życzymy z całego serca powodzenia i rozwoju.

CO STUDJUJE MŁODZIEŻ POLSKA W WARSZAWIE.

Ze sprawozdań p. p. rektorów czterech szkół akademickich w Warszawie wyjmujemy następujące ciekawe liczby, dotyczące ilości studentów na poszczególnych wydziałach.

Ogólna liczba studentów i studentek zwyczajnych rozdziela się, jak następuje.

Uniwersytet	9 303
Politechnika	4 277
Wyższa Szkoła Handlowa	1 289
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego	791
Ogółem	15 660

Podział na wydziały z uwzględnieniem płci studujących tak się przedstawia

Uniwersytet

Wydział teologii:	mężczyzn	kobiet
a) katolickiej	77	—
b) ewangelickiej	51	—
Wydział prawny	2 904	551
Wydział lekarski	1 600	492
Wydział filozoficzny	1 476	2 152
Ogółem	6 108	3 195

Kobiety stanowią trzecią część ogółu słuchaczy na uniwersytecie.

Politechnika

Wydziały:	mężczyzn	kobiet
Mechaniczny	1 098	9
Elektrotechniczny	607	19
Chemiczny	512	105
Inżynierji lądowej	1 018	16
Inżynierji wodnej	246	4
Architektury	446	83
Mierniczy	111	3
Ogółem	4 038	239

Ilość kobiet, studujących technikę, wynosi 5½% ogółu słuchaczy.

Wyższa Szkoła Handlowa

mężczyzn	1 017
kobiet	272
Ogółem	1 289

Kobiety stanowią 21% ogółu studujących.

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego

Wydziały:	mężczyzn	kobiet
Rolny	338	52
Leśny	301	1
Ogrodniczy	13	86
Ogółem	652	139

Kobiety stanowią 17½% ogółu słuchaczy.

Na 15 660 ogółu słuchaczy, uczęszczających do czterech wyżej wymienionych wyższych uczelni, jest 11 815 mężczyzn i 3 845 kobiet.

Ceny metali według notowań giełdy londyńskiej

(w złotych po kursie średnim dnia za 1 tonnę metr.)

D a t a	6/11	7/11	10/11	11/11	12/11
Średni kurs waluty	23,71	23,72	23,88	24,01	23,98
Aluminiun	—	—	—	—	—
Antymon	—	—	—	—	—
Cyna standard	5989	6005	6068	—	6115
Cynk hutniczy	804	808	816	—	828
Miedź elektrolityczna	1580	1580	1598	—	1616
standard	1484	1484	1492	—	1510
Ołów miękki hutniczy	909	902	917	—	932
Nikiel	—	—	—	—	—
Rtęć	8018	8020	7899	—	7668

RYNEK TOWAROWY NA SUROWCE I ARTYKUŁY TECHNICZNE DLA PRZEMYSŁU METALOWEGO.

Ceny hurtowe na surowce i artykuły techniczne dla przemysłu metalowego pg. danych S. A. „Zjednoczeni Polscy Przemysłowcy Metalowi“, podane w № 44 „P. M.“ z dnia 1 listopada 1924 r. pozostają bez zmiany w d. 15/XI 1924 r. z wyjątkiem:

Węgiel dąbrowski gruby	23,80
Kamień wapienny	5,50

Cena odlewów żelaznych.

Podług notowań Grupy V (Odlewni) Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych cena odlewów żelaznych surowych dla Warszawy, aż do odwołania, wynosi od 0,45 do 0,52 złp. za 1 kg. loco fabryka.

Cena odlewów z metali półszlachetnych.

Podług notowań Koła Odlewni metali półszlachetnych od dnia 15 stycznia obowiązują aż do odwołania następujące ceny na:

armaturę miedzianą . . . . . 2 zł. 75 gr.
armaturę brązową . . . . . 3 zł. 35 gr.
fosforbrązową . . . . . 3 „ 65 „
odlew miedziany galanteryjny . 4 „ 00 „

Ceny te rozumieją się za 1 kg.

Cena blachy ocynkowanej.

Cynkownia warszawska notuje następujące ceny blachy żelaznej ocynkowanej za 100 kg. franco wagon Warszawa:

711×1422×0,5 mm. . . . . 80 zł. — gr.
711×1422×0,525mm. . . . . 79 „ — „
711×1422×0,55 mm. . . . . 78 „ — „
1000×2000×0,5 mm. . . . . 82 „ — „
1000×2000×0,55 mm. . . . . 80 „ — „

Ceny te rozumieją się za 100 kg.

**SPÓŁKA AKCYJNA
BUDOWY KOTŁÓW PAROWYCH I MASZYN
„W. FITZNER i K. GAMPER“
WYDZIAŁ BUDOWY OBRABIAREK
SOSNOWIEC**

buduje serjami przy pomocy kalibrów tolerancyjnych i przyrządów do masowej fabrykacji:

Precyzyjne TOKARKI pociągowe szybkobieżne, lekkiego i średniego typu, z napędem przez koło pasowe stopniowe, o wysokości kłów 150—210 mm i długości toczenia 1—2 mtr.; **TOKARKI** z jednokołowym napędem i skrzynką „Nortona“ o wysokości kłów 268 mm i długości toczenia 2000 mm; **OBCINARKI** do cięcia metali, żelaza i stali do 80 mm średnicy; **Podwójne CENTRÓWKI poziome** do centrowania wałków do 100 mm śred.; **WCISKARKI** do trzpieni 60 mm śred. i największej średnicy kół 420 mm śred.; **STRUGARKI poprzeczne** z jednokołowym napędem, o skoku 400 do 500 mm; **Pionowe WIERTARKI szybkobieżne** z jednokołowym napędem i skrzynką syst. „Nortona“, do racjonalnego wiercenia otworów do 50 mm średnicy.

WYDAWCA: W imieniu Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych: Dyrektor Zarządzający inż. **S. J. Okolski.**
REDAKTOR inż. **Maurycy Chorzewski.**

Armatura na parę i wodę:

S. A. Handlu i Przemysłu Metalowego M. Lisowski. Warszawa, ulica Nowowiejska Nr. 22, tel. 173-90 i 210-59.

Beczki żelazne:

Tow. Akc. Wł. Gostyński i S-ka w Warszawie, Mokotowska 3, tel. 14-84.

* S. A. Handlu i Przemysłu Metalowego M. Lisowski. Warszawa, ulica Nowowiejska Nr. 22, tel. 173-90 i 210-59.

Dźwigniki—Łańcuchy:

Bracia Jenike, inż., Warszawa, Żórawia 12, tel.: 29-64 i 220-00.

* Tow. Akc. Wł. Gostyński i S-ka w Warszawie, Mokotowska 3, tel. 14-84.

Garbarskie maszyny:

B-cia Steinberg i Sp. w Warszawie, Wronia 80.

Gwoździarki i ciągariki:

B-cia Steinberg i Sp. w Warszawie, Wronia 80.

Imadła ślusarskie kute:

S. A. Handlu i Przemysłu Metalowego M. Lisowski. Warszawa, ulica Nowowiejska Nr. 22, tel. 173-90 i 210-59.

Konstrukcje żelazne:

Inż. Gniazdowski i Janiszewski Sp. Akc. w Lublinie.

* S. A. Handlu i Przemysłu Metalowego M. Lisowski. Warszawa, ulica Nowowiejska Nr. 22, tel. 173-90 i 210-59.

Konstrukcje żelazne, schody, cieplarnie:

Tow. Akc. Wł. Gostyński i S-ka w Warszawie, Mokotowska 3, tel. 14-84.

Kotły parowe:

S. A. Handlu i Przemysłu Metalowego M. Lisowski. Warszawa, ulica Nowowiejska Nr. 22, tel. 173-90 i 210-59.

Kuto lane odlewy:

Inż. Gniazdowski i Janiszewski, Sp. Akc. w Lublinie.

Kuźnie polowe:

Tow. Akc. Wł. Gostyński i S-ka w Warszawie, Mokotowska 3, tel. 14-84.

Liny stalowe—Drut stalowy:

Bracia Jenike, inż., Warszawa, Żórawia 12, tel.: 29-64 i 220-00.

Lokomobile przemysłowe:

Nitsche i S-ka, Fabryka Maszyn w Poznaniu.

Łańcuchy „Galla“:

Transmisyjne, ciężarowe i rolkowe wszelkich wymiarów. Bracia Mencil, Fabryka Wyrobów Żelaznych. Warszawa, ul. Czerwonego Krzyża 3, tel. 13-83.

Maszyny rolnicze:

Nitsche i S-ka, Fabryka Maszyn w Poznaniu.

Maszyny ceglarskie:

B-cia Kanczewscy S. A. w Częstochowie.

Odlewnie żelaza:

Tow. Akc. Wł. Gostyński i S-ka w Warszawie, Mokotowska 3, tel. 14-84.

Odlewnie żelaza i metali:

Spółka Akcyjna Budowy Kotłów Parowych i Maszyn. „W. Fitzner i K. Gamper“ w Dąbrowie.

Odlewnie żelaza i metali:

S. A. Handlu i Przemysłu Metalowego M. Lisowski. Warszawa, ulica Nowowiejska Nr. 22, tel. 173-90 i 210-59.

* B-cia Kanczewscy S. A. w Częstochowie.

Okna żelazne:

Tow. Akc. Wł. Gostyński i S-ka w Warszawie, Mokotowska 3, tel. 14-84.

* Krawczyk i S-ka w Zawierciu.

Prasy ekscentryczne, frykcyjne i balansowe:

B-cia Steinberg i Sp. w Warszawie, Wronia 80.

Prasy, tłoczarki cierne:

mimośrodowe i balansowe: B-cia Kanczewscy S. A. w Częstochowie.

Pędnie:

Krawczyk i S-ka w Zawierciu.

* B-cia Steinberg i S-ka, w Warszawie Wronia 80.

* B-cia Kanczewscy S. A. w Częstochowie.

* Tow. Akc. J. John w Łodzi.

Pompy:

Brandel, Witoszyński i S-ka, Grochowska 37.

Ruszt do palenisk ruchomych i stałych:

St. Weigt i S-ka, Łódź, Senatorska 22, tel. 2-87.

Sikawki i narzędzia ogniowe:

Bracia Mencil, Fabryka Wyrobów Żelaznych i Sikawek, Warszawa, ul. Czerwonego Krzyża 3, tel. 13-83.

Suwnice (krany) mostowe, przesuwne, dźwigi pionowe-elektryczne, transmisyjne, ręczne:

Inż. Gniazdowski i Janiszewski, Sp. Akc. w Lublinie.

* Bracia Jenike, inż. Warszawa, Żórawia 12, tel.: 29-64 i 220-00.

* Warsz. Fabr. Masz. windowych „Sita“, Chłodna 5, tel. 47-78.

Śruby, nakrętki, nity:

Bartelmuss i Suchy. Bielsko (Śląsk).

Tokarki szybkoobrotowe:

Tow. Akc. J. John w Łodzi.

Turbiny wodne syst. Francis'a

o wysokim współczynniku pozytycznego działania.

L. Warwasiński, J. Wojakowski i Sp. Fabryka Maszyn i Odlewnia Żelaza w Noworadomsku.

Wagony wąskotorowe osobowe i towarowe:

S. A. Handlu i Przemysłu Metalowego M. Lisowski. Warszawa, ulica Nowowiejska Nr. 22, tel. 173-90 i 210-59.

* Tow. Akc. Wł. Gostyński i S-ka w Warszawie, Mokotowska 3, tel. 14-84.

Walce młyńskie utwardzone:

St. Weigt i S-ka, Łódź, Senatorska 22, tel. 2-87.

Walce żeliwne utwardzone:

Tow. Akc. J. John w Łodzi.

Wiertarnie kolumnowe szybkoobrotowe:

Najnowszego typu. L. Warwasiński, J. Wojakowski i Sp. Fabryka Maszyn i Odlewnia Żelaza w Noworadomsku.

Wiertarki kolumnowe:

Tow. Akc. J. John w Łodzi.